

İslam'da İnsana Verilen Değer

Gönderen Kadir Hatipoglu - Ocak 15 2015 03:00:00

Yüce Allah insanı en güzel şekilde yaratmış , yeryüzünün halifesi ilan etmiş ve her ümmete, "Allah'a kulluk edin, aldirıcılardan kaçın" diyen peygamberler göndermiştir. Ancak, kitap verilenler, kendilerine belgeler geldikten sonra, aralarındaki ihtiras yüzünden, onda ayrılığa düşmüşlerdir. Nitekim geçmiş milletlerden pek çoğu; ya peygamberlerinin sözünü kulak vermeyip dinlerini inkar etmiş veya zamanla kitaplarını ve dolayısıyla dinlerini tahrif etmişlerdir. Bunun üzerine son din olarak İslam, son kitap olarak Kur'an, son peygamber olarak da Peygamberimiz (sav) gönderilmiştir. Bu gerekçeyle, bir yeryüzünde şöyle ifade edilmiştir: "Bütün dinlerden üstün kılmak üzere, peygamberini, doğruluk rehberi Kur'an ve hak din ile gönderen O'dur."

İşte geliş ile dünyanın ehresini değiştiren ve susamış gönüllere kıyamete kadar rahmet sunacak olan İslam; gelir gelmez insanın elinden tutmuş, inananlara sunmuş olduğu tevhid nizamı ile, yalnız Allah'a kul olma ve sadece O'ndan yardım isteme esasını getirmiştir. Böylece insan, kime kulluk edeceğini öğrenmiş ve kâinatındaki yerini ve değerini anlamıştır.

Esasen İslam'ın insana verdiği değeri, gereği gibi kavrayabilmek için o gönüllü; toplum yaşayışını iyi bilmek gerekmektedir. İslam'ın nurlu güneşi, Hira ufuklarında parlamaya başladığı sırada, her yönüyle derin bir düşünceyle; içinde bulunan cehennemli toplumu bütün değerlerini yitirmişti. Ahlak ve yaşayışı ile örnek alınacak kimseler hemen hemen yok gibiydi. Diğer dünya milletlerinin durumu da Araplarınkinden daha iyi değildi. Hz. Peygamber'in (sav) doğduğu asırda dünya, karışıklıklar, felaketler içinde kayınıyordu. Avrupa'da Vizigotlar, İspanyol ve Fransızlarla devamlı savaş halindeydiler. İngilizler, Saksonlarla mücadele ediyor; İngiltere vahşet ve cehennemli içinde yüzüyor. Roma eski heybetini kaybetmiş, "her tarafı parçalanarak başı kalan bir heykel" halini almıştı. İskandinavlar ve Danimarkalılar, İtalya ve civarındaki ülkelerle boğuşuyordu. Asya'da da huzur yoktu: Tibet, Hindistan, Çin savaşlar içindeydi. Her tarafı düşmanlık hisleri kaplamıştı. İnsanlar hayırdan kaçarak, ok şerri geliyorlardı. Başkanlar içinde hangisi savaşa en çok taraftar ise, halkın güvenini o kazanıyor ve ganimet umuduyla peşine takılanların haddi hesabı olmuyordu.

Her şekilde kokuşmuş dünyaya İslam yeni bir nefes gibi geldi. Canlı, diri, yapıcı mesajlar getirdi. "Beni Rabbin terbiye etti, ne güzel terbiye etti" hadisinin ifade ettiği üzere, yıllardır hususî; bir terbiye ile yetiştirdiği Resulünün diliyle Allah, bu yeni gönüllüleri cihana ilan etti. Köhnemiş bütün değerleri yerle bir eden bu yeni inkılapın hedefi, insanları, insanca yaşayacakları bir dünyeye kavuşturmak, "ahlak; gönüllükleri tamamlamak ve kemalere erdirmektir." Rabbinden öğrendiği din ve ahlak esaslarını mesajlarla, bizzat yaşayarak öğretti. İyiliği, doğruluğu, insanlığı, iffeti, hayayı unuttuğu insanları, bunları ondan öğrendiler. Daha önce vahşet içinde yaşayanlar, İslam'ın diriltici soluğuyla şahsiyetlerine ve yitirdikleri değerlere kavuştular. İşte bu şartlar altında ve böyle bir ortamda bütün insanlığa gönderilen İslam, ferde ümmet; yönünden değer vermiştir:

A- Her şeyden önce kişi, insan olması itibariyle tabii olarak; bir değere sahiptir. Allah'ın onun hakkında Yüce Allah şöyle demiştir: "And olsun ki biz, insanoğullarını şerefli kıldık, onların karada ve denizde gezmesini sağladık, temiz şeylerle onları rızıklandırdık, yarattıklarımızın pek çoğundan onları istedik."

İnsanın, doğumuyla hatta ana rahminde teşekkül etmeye başladığı andan itibaren sahip olduğu bu değer; bütün değerlerin ilki, en yaygını ve devamlı olanıdır. Buna sahip olurken maddesel-manevi; hissedil; bir karşılık değildir. Bu, tamamen Yaraticısının bir lütfü ve ihsanıdır. Öyle bir ihsan ki; kadın-erkek, siyah-beyaz, kuvvetli-zayıf, zengin-fakir demeksizin ve herhangi bir din ve milliyet farkı gızmeksizin bütün insanlığı kuşatmıştır. Ayrıca İslam, şahıslar arasındaki sınıf farklarını da ortadan kaldırmış ve Hz. Peygamber'in ifadesiyle "İnsanlar Adem'in çocuklarıdır, Adem'i de Allah topraktan yaratmıştır" buyurularak insanlar arasındaki soy, ırk, dil ve renk farkına zerre kadar önem verilmediği belirtilmiştir. Böylece İslam, insanların birbirine eşit olduğunu, eşit hak ve hürriyetlere sahip bulunduğunu bildirmiş ve ferden kanını dökülmekten, ırzını iğnenmekten, malını gasbedilmekten, meskenini tecavüzden, nesebini bozulmaktan ve vicdanını tahakkümden korumuştur.

İslam, hissedil; bir din ve milliyet farkı gızmeksizin bütün din mensuplarına, hatta düşmanlarına bile bu insanlık değeri bahşetmiş ve onları hayatlarında da, bütün hallerinde de korumuş; savaşı önce onlar başlatmadıkça, bizzat müslümanlara düşmanlık yapmadıkça ve ahidlerini bozmadıkça onlarla savaşmaya izin vermemiştir. Onları harp meydanlarında da korumuş; soygun, hakaret, zulüm ve helak tehlikesine karşı güvenliklerini teminat altına almıştır. Ayrıca onların haklarını da korumuş, cesetlerinin her türlü işkence ve tahribata maruz bırakılmasını, parçalanıp dağıtılmalarını haram kılmıştır.

İslam, insanlar arasındaki ilişkilerin insanlık esaslar dahilinde kurulabileceğini bildiği için, herkesi bu insanlık değere kavuşturmuştur. İslam'ın insana verdiği bu değer sayesinde insanlık, zulümlerin, cebbarların taşkınlığına; zulüm ve işkencelerine karşı korunmuştur. Bu esası koymakla da daima zayıftan ve haklıdan yana olduğunu göstermiştir.

İslam'ın insana sırf insan olması itibariyle vermiş olduğu değerlerin sayısızlığına Kur'an-ı Kerim'de, hadislerde ve İslam tarihinde ve özellikle de Hz. Peygamber'in hayatında rastlamak mümkündür. Onlardan biri ve belki de en değerli olanı şudur: Bir gün Hz. Peygamber Ashrafın bir grupla otururken yakınlarından bir cenaze geçmiştir ve Peygamber (sav) cenazeyi görürnce ayağa kalkmıştı. Yanında bulunanlar, onun bir müslüman cenazesi olmadığını, yahudi cenazesi olduğunu söyleyerek, 'ayağa kalkmanız gerekmezdi' demek istemişlerdi. Onların bu söyleşisine Hz. Peygamber: "Müslüman değilse insan da mı değil?" cevabını vermişti.

Peygamberimiz (sav) bu davranışıyla, her fırsatta Filistin'deki müslümanlara işkence edip onların kolunu bacağına kırmaktan; kadın-erkek, genç-yaşlı demeden onları öldürmekten çekinmeyen yahudilerin; her fırsatta demokrasiden, insan haklarından bahsedilen yirmibirinci asra yaklaştığımız şu günlerde bile helak;

siyah-beyaz ayırımı yapan, zencilerle aynı otobüste seyahat etmeyen, aynı lokantada yemek yemeyen ve onların çocuklarının okuduğu okullara çocuklarını göndermek istemeyen, bütün bunlara rağmen insanımıza ve özellikle de gençlerimize örnek alınması gereken medenî bir millet gibi lanse edilen Amerika'nın; Alaska'da buzlar arasında kalan Balina'nın kurtarılması için her türü çabayı sarfeden, nesli tükenmeye yüz tutan Kelaynaklara ve deniz kaplumbağalarına karşı ilgi duyan, fakat dünyanın çeşitli yerlerinde ve özellikle de Bosna Hersek'te ve Azerbaycan'da, Çeçenistan'da, Keşmir'de ve diğer İslâm ülkelerinde, haksızlığa ve işkenceye uğrayan, her gün oluk oluk kanları akıtılan müslümanlara karşı duyarsız davranan Avrupa'nın tutumunu mukayese etmek gerekir.

İslâm'a göre insana değer vermek başka şey, insan değerini kabul etmek başka şeydir. Hele insana üstünlük tanımak' ise bambaşka bir şeydir. "Her hak sahibine hakkını vermek" ve onun sınırlarını belirtmek elbette güzeldir. Fakat daha güzel olanı; ona o hakkı verdikten sonra, onu sevdirmek, onu korumaya teşvik etmek, ona koruma yollarını sağlamak ve bunu bir inanç meselesi haline getirmektir. İşte bunun içindir ki İslâm Peygamberi: "Malı uğrunda öldürülen şehittir. Dini uğrunda öldürülen şehittir. Canını müdafa ederken öldürülen şehittir. Ailesi uğrunda öldürülen şehittir" demiştir. Böylece İslâm, kişinin şeref ve haysiyetini korumuş, ona dokunulmazlık hakkını vermiş ve bu uğurda ölmesini de kutsal saymıştır.

B- İslâm nazarında fert, inancı sebebiyle de değer kazanır. Bu gerçek, Kur'ân'da şöyle açıklanmıştır: "... Allah içinizden inanmış olanları ve kendilerine ilim verilenleri derecelerle yükseltir..." "...Şeref Allah'ın, Peygamberi'nin ve inananlarıdır..." "İnanan bir köle, puta tapan (hoşunuza gitmiş olsa da, hür) bir erkekten daha iyidir."

Bu noktada İslâm'a göre inanan insan, inanmayanlardan üstündür. Allah katındaki üstünlük ise, "O'na karşı gelmekten sakınmak" anlamına gelen 'Takva'1 esasına bağlanmış ve şöyle denilmiştir: "Ey inananlar! Doğrusu Biz sizleri bir erkekle bir dişiden yarattık. Sizi milletler ve kabileler haline koyduk ki birbirinizi kolayca tanıyasınız. Şüphesiz, Allah katında en değerliniz, O'na karşı gelmekten en çok sakınanınızdır..." Hz. Peygamber de aynı gerçeğe şu şekilde işaret etmiştir: "Ey insanlar! Dikkat edin, Rabbiniz birdir. Babanız da birdir. Yine dikkat edin, Arab'ın Arap olmayana, Arap olmayanın da Arab'a; keza beyazın siyaha, siyahın da beyaza 'Takva' dışında hiçbir üstünlüğü yoktur "

Görüldüğü gibi İslâm, kişinin dış görünüşüne, derisinin rengine değil, inancına değer vermektedir. Nitekim Bilâl-i Habeşî ile Ebu Zer el-Gifârî arasında çıkan bir tartışmada Ebu Zer, Bilâl'e "siyah kadının oğlu" diye hitap etmiş ve Bilâl buna çok üzülmüştü. Durumdan haberdar olan Hz. Peygamber, Ebu Zer'e: "Sende hâlâ cahiliye âdetleri görüyorum" demişti. Söylediği sözden pişmanlık duyan Ebu Zer bir yanağını yere koymuş ve: "Bilâl yanağıma basarak üzerimden geçmedikçe buradan kalkmam" diyerek üzüntüsünü dile getirmişti. Yine bir gün Hz. Peygamber, Kureyş'in ileri gelenleri ile konuşurken, Ashâbdan Abdullah İbn Ümmi Mektûm söze karışarak; "Ya

Rasûlallah! Allah'ın sana gönderdiklerinden bana da gönder" demişti. Bu sözü bir iki defa da tekrar etmişti. O sırada Hz. Peygamber, Velid veya Halef'i ikna etmeye çalışıyordu. Bu kişiler, kendilerinin yanında fakir kimselerin bulunup zekâsından hoşlanmazlardı. Bundan dolayı Allah Rasûl'ın, Abdullah İbn Mekkî'nin gelip zekâsını kesmesine canı sıkılmıştı. Fazla sorması üzerine de yâhu, gayr-i memnun bir şekilde evirmiş, tekiyle meşgul olmuştu. Velid yahud Halef de kalkıp gitmişti. Hz. Peygamber'in, biley yâhu; o tarafa evirmesi, gerçekte O'nun lemlere rahmet olan ruhuna ağır gelmişti. Yâhu Allah bu olay üzerine Abese'nin indirmiş ve Rasûl'ın; şâyile uyarıyordu: "Yanına; bir kimse geldi diye Peygamber yâhu; asıp evirdi. Ey Muhammed! Ne bilirsin, belki de o arınacak; yahut gönderilene alacaktı da bu gönderilene kendisine fayda verecekti. Ama sen, kendisini gönderilene mîstâğni gâren kimseyi karşına alıp ilgileniyorsun. Arınmak istememesinden sana nel Sen, Allah'tan korkup sana koşarak gelen kimseye aldırımıyorsun..." Bu hadise de gâsteriyor ki inanan bir; inanmayan bir mîşrikten Allah katında daha değerlidir. Velew ki bu kimse ileri gelen biri bile olsa.

İnanmış olmak, insana sadece bir stâğni veya ayrıcalık kazandırmakla kalmaz, aynı zamanda ona, dînya ve; hirete taalluk eden birtakım yararlar da sağlar. Bunun en gâzeli; rneğini yine Hz. Peygamber'in hayatında ve zekâsında gârmek mîmî; r. Şâyile ki: Mikdâd b, Esved (bu Mikdâd b. Amr el-Kindî'dir) bir gâni Hz. Peygamber'e şâyile bir soru sormuştu: "Ey Allah'ın Rasûl'ı! Şayet kâfirlerden bir adamla karşılaşsam, onunla vuruşup da kollarımdan birini kılıcıyla koparsa, sonra da benden korkusundan bir ağaca sığınsa ve mîslîman oldum dese, bu sözü; sâyledikten sonra onu; rebilir miyim?", Rasulullah (sav) "onu; rme" cevabını verdi. Bunun üzerine Mikdâd dedi ki: "Ya Rasûlallah! Bu adam kollarımdan birini kesti.; stelik bu sözü; kolumu kestikten sonra; yledi?" Hz. Peygamber ona tekrar: "Onu; rme, eğer onu; rsen o, senin onu; rmeden; nceki yerine geçer; sen de onun, bu sözü; sâylemeden; nceki durumuna dîşersin" cevabını verdi.; sâme b. Zeyd de konuyla ilgili olarak şâyile demiştir: "Resulullah (sav) bizi Huraka'ya gânderdi. Oradaki kavme sabah baskını yaptık ve onları hezimete uğrattık. Ben ve Ensar'dan bir arkadaşım, onlardan bir adama yetiştik. Tam; zerine; ullandığımız sırada adam 'La ilahe illallah' dedi. Bunun; zerine Ensâ; arkadaşım ona dokunmadı. Ben ise onu mîzrağım ile yaraladım ve neticede; lîmîne sebep oldum.

Dîndî; mîzde Nebî; (sav) durumdan haberdar oldu ve bana, 'Ey; sâme, demek "Lî; ilahe illallah" dedikten sonra onu; rdî; n; yle mi?' dedi. Ben de, 'korktuğu; in bu sözü; sâyle' dedim. Rasulullah (sav) bu soruyu o kadar tekrarlardı ki, sonunda; imden, keşke o gânden; nce mîslîman olmamış olsaydım diye geçerdim." Bazı hadislerde de, "kalbini yarıp baktın mı; onun korku sebebiyle mîslîman olduğunu; ylı; yorsun?" ifadesi geçer.

Bu iki; rnek, inancın insana sağlamış olduğu dînyevî; faydayı gâstermektedir. Şu; rnekler ise, inancın; hirete taalluk eden yararlarını gâsterir. Abdullah b. Mesîd, konuyla ilgi olarak şâyile demiştir:

"Rasulullah (sav), 'Allah'a şirk koşarak ölen kimse cehenneme girer' dedi. Ben de: 'Allah'a şirk koşmaksızın ölen kişi de cennete girer', dedim." Ebu Zer de, Rasulullah'ın şöyle dediğini rivayet eder: "Rabbimin katından biri geldi ve bana; ümmetinden Allah'a şirk koşmaksızın ölen kimsenin cennete gireceği müjdesini verdi." Ben, 'zina ve hırsızlık yapmış olsa da mı?' diye sordum. "Her ne kadar zina ve hırsızlık yapmış olsa da" cevabını verdi.

İmandan sonra küfre dönmenin ise Allah katında büyük bir vebal ve sorumluluğu gerektirdiği âyetlerde şöyle açıklanmıştır: "Onlar ki, inandıktan sonra inkâr ettiler, sonra inkârı arttı, onların tevbeleri kabul edilmeyecektir ve işte onlar sapıkların tâ kendisidirler. Gerçekten, inkâr edip kâfir olarak ölenler var ya, onların hiç birinden -dünya dolusu altını fidye olarak verecek olsa dahi- kabul edilmeyecektir..."

C- İslâm kişiye ameli ve yaşayışı ile de ayrı bir değer verir. İncanın gereğini yapanla yapmayı eşit saymaz. Bu gerçek, âyetlerde şöyle dile getirilmiştir: "İşlediklerine karşılık her birinin dereceleri vardır." "Kim ortaya bir iyilik koyarsa ona on katı verilir; ortaya bir kötülük koyar ise, ancak misliyle cezalandırılır, onlara haksızlık yapılmaz." "Mallarını Allah yolunda sarfedenlerin durumu, her başağında yüz 'tâne' olmak üzere yedi başak veren 'dâne'nin durumu gibidir. Allah dilediğine kat kat verir." Bu âyetlerden de anlaşılacağı gibi Allah, bir iyilik yapana kat kat sevap verdiği halde, kötülükleri yalnız misliyle cezalandırmak suretiyle insana ne derece değer verdiğini göstermiştir.

İslâm nazarında dış görünüşün ve dünya malının da fazla bir kıymeti yoktur. Bu hususta Hz. Peygamber şöyle demiştir: "Şüphesiz Allah sizin dış görünüşünüze ve mallarınıza bakmaz, fakat kalplerinize ve amellerinize bakar."

İslâm'a göre inanç ve incanın gereğini yapmak demek olan amel arasında da sıkı bir ilişki vardır. Çünkü bu ikisi birbirinin tamamlayıcısı durumunda olan ve biri olmadan diğârinin tek başına yeterli olmayacağı iki önemli unsurdur. İslâm'da imansız amelin bir değeri olmayacağı gibi, amelsiz iman da kişiyi sorumluluktan kurtarmaz. Kur'ân-ı Kerîm'in pek çok yerinde imanla salih amelin birlikte zikredilmiş olması da bunu göstermektedir.

Netice itibariyle söylemek gerekirse İslâm'a göre her şey insanın, özellikle de inanan ve incanın gereğini yaşayan insanın lehinedir. Bunun en güzel ifadesini Hz. Peygamber'in şu sözlerinde buluyoruz: "Müminin durumu doğrusu hayret vericidir; çünkü yaptığı her iş onun hayrına olmaktadır. Bu özellik de yalnız mümine mahsustur. Mümin bîr şeye sevinirse şükreder; bu onun için hayır olur. Felâkete uğrarsa sabreder; bu da onun için hayır olur."

DİPNOTLAR

- 1) Tin, 95/4.
- 2) Bakara, 2/30. 3) Nahl, 16/36.
- 4) Bakara, 2/213.
- 5) Fetih, 48/28.

